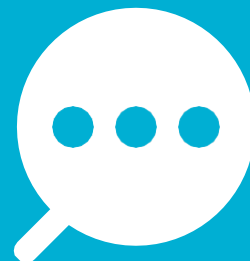

**Pwy yw
Comisiynydd
y Gymraeg a
beth yw ei rôl?**

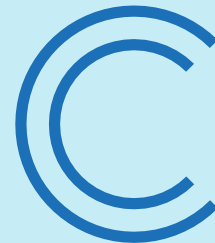

Mesur y Gymraeg 2011

Swydd **Comisiynydd y Gymraeg** >> cael ei chreu gan **Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011**.

Mesur y Gymraeg 2011 >> rhoi hawliau i siaradwyr **Cymraeg** yng Nghymru.

**Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner**

**Gwaith
trafod**

Beth yw ystyr y gair
'hawl'?

Allwch chi feddwl am **hawliau**
eraill sydd gyda ni yn ein
bywydau bob dydd?

Pam bod hawliau'n bwysig, tybed?

Mesur y Gymraeg 2011:

- Rhoi **statws swyddogol** i'r Gymraeg yng Nghymru;
- Annog pobl Cymru i **ddefnyddio'r Gymraeg** a'i **gwneud yn haws** iddynt wneud hynny;
- Sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin **yn llai ffafriol** na'r Saesneg;
- Creu **Safonau'r Gymraeg** - rhyw fath o **reolau** y mae'n rhaid i **sefydliadau penodol** yng Nghymru eu dilyn er mwyn rhoi **chwarae teg** i'r Gymraeg;
- **Ymchwilio** i **gwynion** os oes **ymyrraeth â rhyddid** pobl i ddefnyddio'r Gymraeg.

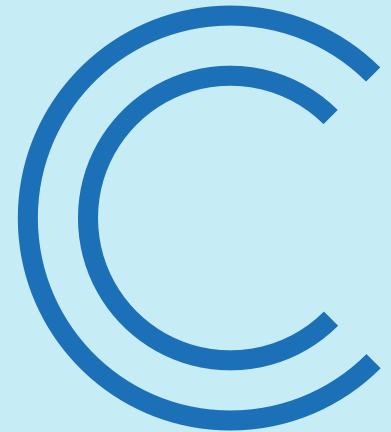
Cafodd swydd **Comisiynydd y
Gymraeg** ei chreu, felly, er mwyn
gwarchod hawliau siaradwyr
Cymraeg – fel chi a fi.

Cyn **Mesur y Gymraeg 2011** >> **Deddf yr Iaith Gymraeg 1993** wedi rhoi **statws cyfartal i'r Gymraeg a'r Saesneg** yn y **sector cyhoeddus** yng Nghymru.

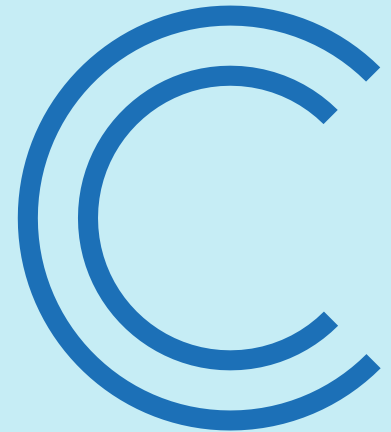
Rhaid i **sefydliadau'r sector cyhoeddus** yng Nghymru drin y **Gymraeg a'r Saesneg** yn **gyfartal**.

Y **sector cyhoeddus** = **awdurdodau lleol, cyrff cyhoeddus, y llysoedd a'r Llywodraeth**.

Cyn **Deddf yr Iaith 1993** a **Mesur y Gymraeg 2011** doedd gan siaradwyr Cymraeg **ddim yr un hawliau** ag sydd gyda ni heddiw, a doedd hi **ddim mor hawdd** iddyn nhw **ddefnyddio'u Cymraeg bob dydd.**

Rydyn ni'n **ffodus iawn**, felly, o gymharu â **siaradwyr Cymraeg** oedd yn dymuno **byw eu bywydau trwy gyfrwng y Gymraeg** rhyw **40 mlynedd yn ôl** pan nad oedd nifer fawr o **wasanaethau ar gael yn Gymraeg.**

Gwaith trafod

Sut ydych chi'n teimlo
ynghlŷn â'r ffaith bod gyda ni fel
siaradwyr Cymraeg yng Nghymru
heddiw **fwy o hawliau** nag oedd gan
siaradwyr Cymraeg cyn **Deddf Iaith
1993** a **Mesur y Gymraeg 2011**?

**Mesur y Gymraeg 2011 a Deddf
yr Iaith Gymraeg 1993 >> rhaid
i'r Gymraeg a'r Saesneg gael
eu trin yn gyfartal yng Nghymru,
ac mae gan bobl Cymru yr hawl
a'r rhyddid i ddefnyddio'r
Gymraeg bob dydd.**

Nod strategaeth Cymraeg 2050 >> y Gymraeg

“yn rhan arferol o fywyd bob dydd, fel bod siaradwyr ar bob lefel yn teimlo’n hyderus i’w defnyddio mewn sefyllfaoedd ffurfiol ac anffurfiol, a bod pobl yn cymryd camau rhagweithiol i gynnig cynnyrch a gwasanaethau yn Gymraeg.”

Rhan fawr o rôl **Comisiynydd y Gymraeg** >> gwarchod hawl a rhyddid siaradwyr Cymraeg i ddefnyddio'u **Cymraeg bob dydd**, os ydyn nhw'n dymuno.

Pwy yw Comisiynydd y Gymraeg?

Ers mis Ionawr
2023, Efa
Gruffudd Jones
yw Comisiynydd
y Gymraeg.

Mae panel cynggori yn
cefnogi'r **Comisiynydd**,
ac mae **staff** yn gweithio
i'r **Comisiynydd** mewn
lleoliadau **ar draws**
Cymru.

Beth yw gwaith **Comisiynydd y Gymraeg**?

- Ceisio sicrhau **tegwch**, **cyfiawnder** a **hawliau** i siaradwyr Cymraeg trwy **hybu** a **hwyluso** defnyddio'r Gymraeg;
- **Gweledigaeth y Comisiynydd** >> Cymru lle gall pobl ddefnyddio'r Gymraeg yn eu **bywydau bob dydd** a byw eu bywyd yn **Gymraeg**;
- **Cynyddu darpariaeth gwasanaethau Cymraeg** a **chyfleoedd eraill** i bobl ddefnyddio'r iaith.

Rôl y **Comisiynydd** >> ceisio sicrhau nad yw'r **Gymraeg** yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, a **chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg** ar draws **pob sector** yng Nghymru, yn enwedig yn y **gweithle** ac yn y **gymuned**.

Yn ôl y Comisiynydd:

“ Rydym yn ymwybodol bod llawer o bobl yn derbyn **addysg Gymraeg**, ond nad ydynt yn defnyddio'r iaith ar ôl gadael yr ysgol. Mae'r **gweithle'n lle allweddol** i ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg ac i roi cyfleoedd iddynt ddefnyddio'r iaith yn **broffesiynol** ac yn **anffurfiol**... Mae angen **gwell trefniadau i recriwtio gweithlu dwyieithog** sy'n medru defnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith a **gyda'r cyhoedd bob dydd**.

”

Mae'r Comisiynydd hefyd yn gallu **ymchwilio** os oes **ymyrryd** yn digwydd â **hawliau pobl** i **ddefnyddio'r Gymraeg** mewn **amgylchiadau penodol**.

Mae rhywun yn **ymyrryd** â'ch rhyddid os ydyn nhw'n:

- Dweud wrthyich am **beidio** â **defnyddio'r Gymraeg**;
- Dweud y byddwch yn **dioddef** mewn **rhyw ffordd** oherwydd eich bod yn **defnyddio'r Gymraeg**.

18% o siaradwyr Cymraeg wedi cael profiad o rywun arall yn eu hatal rhag siarad Cymraeg yn eu bywydau bob dydd.

Cynyddu i **29%** o'r rheini a holwyd rhwng 16 a 34 oed.

Gall siaradwyr Cymraeg **gysylltu â'r Comisiynydd** os nad ydynt wedi gallu derbyn gwasanaeth yn **Gymraeg** gan sefydliad, neu os ydyn nhw'n **anfodlon** ynglŷn â'r ffordd mae sefydliad wedi **ystyried y Gymraeg** wrth wneud penderfyniadau.

Gallant gwyno am:

- **Ddiffyg cyfleoedd** i ddefnyddio'r Gymraeg;
- **Anawsterau** i ddefnyddio'r Gymraeg yn y **gwaith**;
- **Anfodlonrwydd** ynghylch sut mae sefydliad yn **trin** neu'n **ystyried** y Gymraeg.

Unrhyw un o bob oed, o bob
cefndir ac o unrhyw le

[Comisiynydd y Gymraeg - y ffeithiau](#)

Profiadau siaradwyr Cymraeg o gael eu hatal rhag defnyddio’u Cymraeg:

“ *Stopiwyd fi gan mai dim ond
Saesneg oedden nhw’n gallu
siarad. Dylwn i allu siarad iaith fy ngwlad
yn fy ngwlad fy hun. Fe wnes i barhau i
siarad Cymraeg gan fod y bobl roeddwn i’n
delio â nhw yn Gymry Cymraeg.* ”

Profiadau siaradwyr Cymraeg o gael eu hatal rhag defnyddio'u Cymraeg:

“*Roeddwn i yn y gwaith, roedden nhw'n dweud wrtha i am gadw at y Saesneg felly mae'n glir a bod pawb yn gallu deall be dwi'n ddweud, doedd o ddim wir yn fy mhoeni, nes i newid i Saesneg am weddill y shifft.*”

Profiadau siaradwyr Cymraeg o gael eu hatal rhag defnyddio'u Cymraeg:

“*Roedd yn rhaid i mi beidio siarad Cymraeg mewn cyfweliad swydd oherwydd nad oedd y person yn deall Cymraeg.*”

Astudiaeth achos

Bupa Dental Care:

Yn dilyn ymchwiliad, dyfarnodd Comisiynydd y Gymraeg fod Bupa Dental Care wedi ymyrryd â rhyddid unigolyn i ddefnyddio'r Gymraeg tra roedd yn gweithio yn un o ddeintyddfeydd y cwmni.

Dyfarnodd y Comisiynydd fod Bupa wedi ymyrryd gyda'i ryddid drwy fynegi mewn e-bost, ac mewn llythyr dilynol ato, na ddylai gyfathrebu yn y Gymraeg gyda staff eraill.

Y rhesymau a roddwyd gan Bupa Dental Care dros yr ymyrraeth oedd bod angen osgoi gwallau gweinyddol a bod defnyddio'r Gymraeg yn yr achos dan sylw yn gyfystyr â thorri cytundeb swydd.

Nid oedd y Comisiynydd o'r farn bod cyfiawnhad i ymyrryd gyda'r rhyddid a oedd gan yr unigolyn yma i gyfathrebu yn Gymraeg gyda'i gydweithwyr.

Yn sgil yr ymchwiliad bu i Bupa Dental Care ymrwymo i roi sicrwydd i'w staff bod modd defnyddio'r Gymraeg yng Nghymru ac i dderbyn nad yw defnydd o'r Gymraeg yn y gwaith yn arwain at wallau.

Gwaith trafod

Ydych chi wedi cael profiad
lle mae rhywun wedi eich **atal**
chi neu ei **gwneud yn anodd** i chi
ddefnyddio'r Gymraeg (e.e. mewn
siop/ caffi/ man hamdden)? Beth
ddigwyddodd? Sut oeddech chi'n teimlo?
Beth oedd eich ymateb i hyn?

Dylanwadu ar bolisi

Mae Tîm Polisi Comisiynydd y Gymraeg yn ceisio dylanwadu ar Lywodraeth Cymru a chyrff eraill i sicrhau bod eu **polisïau** mewn meysydd pwysig fel:

- addysg
- tai a chynllunio
- datblygu
- iechyd a gofal economaidd

yn arwain at **gynyddu'r nifer o bobl sy'n siarad Cymraeg** ac yn cael y cyfle i wneud hynny o ddydd i ddydd.

Gwaith trafod

Ydych chi'n **cytuno** ei bod
hi'n bwysig bod gan bobl Cymru
yr **hawl** a'r **rhyddid** i **siarad**
Cymraeg os ydyn nhw'n dymuno?
Pam bod **Mesur y Gymraeg 2011**
yn bwysig yn hynny o beth?

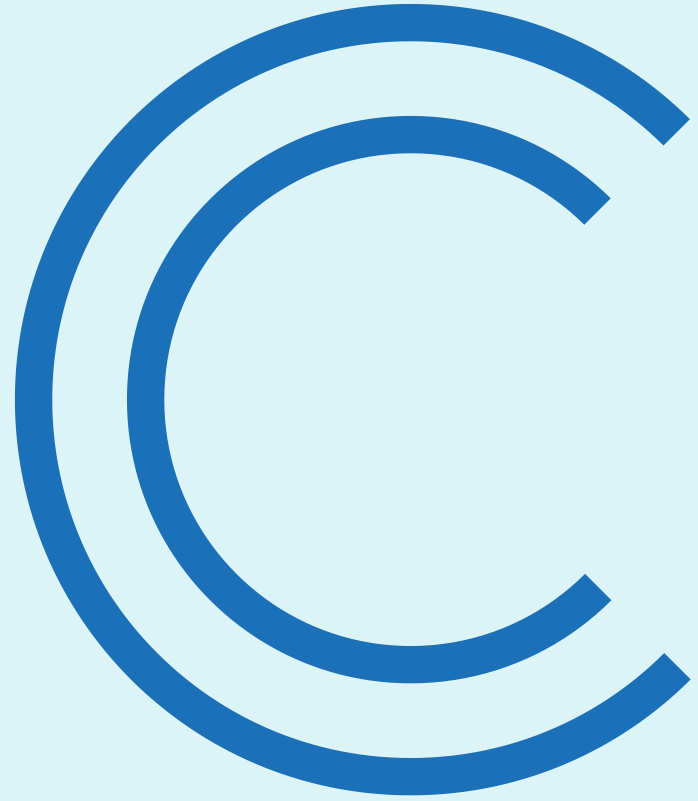

Cwis

Pryd cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu?

Gan Fesur y Gymraeg 2011.

Beth yw ystyr ‘y sector cyhoeddus’?

Y sector cyhoeddus yw awdurdodau lleol, cyrff cyhoeddus, y llysoedd a'r Llywodraeth.

Pwy yw Comisiynydd y Gymraeg, ac ers pryd mae hi yn y swydd?

Efa Gruffudd Jones,
ers mis Ionawr 2023.

Yn ôl ystadegau diweddar, faint o siaradwyr Cymraeg ddywedodd eu bod wedi cael profiad o rywun arall yn eu hatal rhag siarad Cymraeg yn eu bywydau bob dydd?

18% o'r holl boblogaeth, 29% o bobl ifanc rhwng 16 a 24 oed.

Beth yw gweledigaeth Comisiynydd y Gymraeg?

Cymru lle gall pobl
ddefnyddio'r Gymraeg
yn eu bywydau bob
dydd a byw eu bywyd
yn Gymraeg.

